

İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi

Journal of Intelligence Research and Studies

Haziran 2022, Cilt: 1, Sayı: 1, ss.129-156

June 2022, Volume: 1, Issue: 1, pp.129-156

ISSN 2822-3349 (Basılı/Print)

ISSN 2822-3357 (Çevrimiçi/Online)

Makaleye ait Bilgiler / Article Information

Araştırma Makalesi / Research Article

Makale Başvuru Tarihi / Application Date : 03 Mayıs 2022 / 03 May 2022

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date : 23 Haziran 2022 / 23 June 2022

Makale Yayın Tarihi / Publication Date : 30 Haziran 2022 / 30 June 2022

Makalenin Başlığı / Article Title

İnsan İstihbaratı Kapsamında Bir Casus Profil Analizi: John Godolphin Bennett ve İstanbul'daki Faaliyetleri

A Spy Profile Analysis Within Human Intelligence: John Godolphin Bennet and his Activities in Istanbul

Yazar(lar) / Writer(s)

Sabit ALABAŞ

Atıf Bilgisi / Citation:

Alabaş, S. (2022). İnsan İstihbaratı Kapsamında Bir Casus Profil Analizi: John Godolphin Bennett ve İstanbul'daki Faaliyetleri. *İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi*, 1(1), ss.129-156, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/icad.5>

Alabaş, S. (2022). A Spy Profile Analysis Within Human Intelligence: John Godolphin Bennet and his Activities in Istanbul. *Journal of Intelligence Research and Studies*, 1(1), pp.129-156, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/icad.5>

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği

Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association

Adres/Address: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı 5387. Cadde
No:15A D:58

06800 Çankaya/Ankara

Telefon/Telephone: +90 312 441 11 50

www.icadergisi.com

e-posta/e-mail: editor@icadergisi.com

İNSAN İSTİHBARATI KAPSAMINDA BİR CASUS PROFİL ANALİZİ: JOHN GODOLPHIN BENNETT VE İSTANBUL'DAKİ FAALİYETLERİ

Sabit ALABAŞ*

ÖZET

Güvenliği sağlamakla yükümlü bir aktör olan devlet, geçmişten beri güvenlik politikalarının oluşturulmasında istihbarata büyük önem vermiştir. Bilginin toplanması, analiz edilmesi ve istihbarat üretim sürecinin yürütülmesi tarih boyunca çeşitli şekillerde ve çeşitli kişiler tarafından yapılmıştır. Bu bazen casuslar yoluyla, bazen de dini otoriteye sahip insanlar yoluyla yapılmaktadır. İstihbarat toplama yöntemlerinden olan insan istihbaratının güvenlik politikalarının seyrindeki önemi büyüktür. Elde edilen bilginin ancak bir istihbarat analizcisi tarafından analiz edilmesi o bilgiyi istihbarat olarak adlandırmayı sağlamaktadır. Bu bakımdan insan istihbaratı, devlet aygıtının var olduğu her dönemde olduğu gibi Millî Mücadele döneminde de politikaların belirlenmesi ve tehditlerin bertaraf edilmesinde büyük rol oynamıştır. Özellikle İstanbul İşgal Kuvvetleri tarafından görevlendirilen İngiliz Gizli Servisi İstanbul Sorumlusu Yüzbaşı John Godolphin Bennett'in bu kapsamda icra ettiği faaliyetler ilgi çekicidir. İstanbul'un işgal altında olduğu yıllarda İstanbul Hükümeti'nin onayıyla Umumi Emniyet Müdürlüğü Siyasi Şube Birimi de bizzat Bennett'in emrine verilmiştir. Bu sayede, yürüttüğü casusluk faaliyetleri ile hem ülkesine bilgi sızdıran hem de İstanbul'un işgaline karşı gelen herkesi mesleğinden eden Bennett; sosyal konumundan bağımsız olarak suçlamış ve tutuklayıp işkence ettirmiştir. Bu kapsamda bu çalışmanın amacı, John G. Bennett'in insan istihbaratı kapsamında özgeçmişi, motivasyonu, faaliyetleri, biyografik özellikleri, güçlü ve zayıf yönleri, insan istihbaratı kapsamında yaptığı doğrular/yanlışlar değerlendirilerek bir casus profil analizini yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: *İstihbarat, İnsan İstihbaratı, Millî Mücadele, Casus Analizi, Profil Analizi.*

A SPY PROFILE ANALYSIS WITHIN HUMAN INTELLIGENCE: JOHN GODOLPHIN BENNET AND HIS ACTIVITIES IN ISTANBUL

ABSTRACT

The state, which is an actor responsible for providing security, has always attached great importance to intelligence in the establishing of security policies. Gathering, analyzing

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Millî Savunma Üniversitesi, ATASAREN, İstihbarat Bölümü, sabitalabas_24@windowslive.com, ORCID ID: 0000-0001-8246-624X.

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 03 Mayıs 2022 / 03 May 2022

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 23 Haziran 2022 / 23 June 2022

and executing the intelligence production process has been done in various ways and by various people throughout history. Sometimes this is done through spies, sometimes through people with religious authority. The importance of human intelligence, one of the branches of intelligence, in the course of security policies is great. Human intelligence played a major role in determining policies and eliminating threats during the National Struggle period. The activities carried out by Captain John Godolphin Bennett, are interesting. When Istanbul was under occupation, with the approval of the Istanbul Government, the Political Branch Unit of the General Security Directorate was placed under the command of Bennett himself. In this way he dismissed everyone who leaked information to his country and opposed the occupation of Istanbul, accused those he deems guilty regardless of their social position, and had them arrested and tortured. In this context, the aim of this study is to make a spy profile analysis by evaluating Bennett's biography, motivation, activities, biographical features, strengths and weaknesses within the scope of human intelligence.

Keywords: *Intelligence, Human Intelligence, National Struggle, Spy Analysis, Profile Analysis.*

GİRİŞ

İstihbarat, Türkçe'ye Arapça'dan geçmiş olmakla birlikte, genel manada bilgi, malumat, haber anlamlarını barındırmaktadır. (İlter, 2002, s.1) Literatürde İNİS (İnsan İstihbaratı) ya da HUMINT (Human Intelligence) olarak adlandırılan insan istihbaratı ise, insanı merkeze alan ve konusu insan olan en eski istihbarat elde etme yoludur. Çeşitli tanımları olmakla birlikte, İNİS kavramı, Türkçedeki casusluk kavramını da karşılamaktadır (Özdağ, 2008, s.116). İNİS, insanı özne yaparak, yabancı ya da hasım devletlerin sistemlerine sızarak güçlü yönleri, zayıflıkları, ortaya çıkarabilecekleri risk ve tehditleri değerlendirerek bilgi elde etmektir. Bu bağlamda, insan olan özne, çeşitli kaynaklara başvurma ihtiyacı duymaktadır. Bu açıdan bakıldığında, istihbaratın faydalandığı kaynaklar açık ve gizli olmak üzere iki türdür. Açık kaynaklarda mevcut olmayan bilgiler İNİS yöntemleriyle elde edilebilmektedir (Ateş, 2014, s.14; Karaağaç, 2018, s.49). Açık kaynak, kaynağı gizli olmayan veya gizlenilmek istense bile gizlenmesi mümkün olmayan bilgilerden oluşmaktadır (Özdemir ve Kâhya, 2020, s.9). Açık kaynak, yasal olarak herkesin elde etme imkânına sahip olduğu ve kamuya açık bilgiyi kastederken, açık kaynak istihbaratı halka açık bu verilerin istihbarat üretim sürecinden geçirilmek suretiyle elde edilmesini ifade eder (Benes, 2013, ss.22-37). Bu bağlamda, açık kaynak istihbaratı, radyo-televizyon yayınları, dergi ve gazete, kitaplar gibi materyallerden elde edilebileceği gibi, devlet görevlilerinin ve büyükelçilik ve konsolosluk

çalışanlarının yabancı ülke topraklarında yürüttükleri faaliyetler yoluyla da elde edilebilmektedir. İlgili devlet tarafından yabancı bir devlete diplomatik bir görev için gönderilen ve resmi kimlikleri bulunan meslek memurlarının (case officer) yürüttüğü faaliyetler bu kapsamdadır. Diplomatik görev için gelen istihbarat görevlileri, yabancı devlet çalışanları ile temasa geçebilmekte ve onlardan bilgi elde etme konusunda çalışmalar yapabilmektedir. Bu istihbarat görevlilerine diplomatik dokunulmazlık tanınmakta ve maskelerinin açığa çıkması durumunda sınır dışı edilmektedirler (Jones, 2008, ss.200-238). Kapalı istihbaratsa, casusluk faaliyetlerinin yürütülmesi sonucu elde edilen bilginin analizi ile üretilen istihbarattır. İş insanları, gezgin turistler veya başka bir maske altında çalışan istihbarat ajanları kapalı istihbarat faaliyetleri yürütmektedirler (Lowenthal, 2012). Bu casuslar, görevleri ne olursa olsun elde ettikleri bilgilerle kaynaklar geliştirmeye çalışmaktadırlar. Örneğin, kapalı istihbarat faaliyeti yürüten bir casus, ülkelerin nükleer silah geliştirmesine yardımcı olabilecek devletlerden bilim adamları ile temas sağlamak adına nükleer enerji konulu bir sözleşmeye katılabilmektedir (Jones, 2008, ss.200-238).

Bir ülke için casusluk faaliyeti yürütmenin çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Benzer şekilde bir kişinin casusluk faaliyetini icra etmesine sebep olabilecek çeşitli unsurlar bulunabilir. Espiyonaj ya da casusluk olarak adlandırılan İNİS faaliyetleri, çeşitli kademelerdeki yurttaş ya da görevliler tarafından icra edilebilmektedir. Her ne kadar casusluk yapmanın temel nedenleri arasında para gelse de bu tek neden değildir (Fischer, 2000, ss.4-94). Espiyonaj/casusluk faaliyetini görevlendirilmiş bir ajan yürütebileceği gibi, herhangi bir sebeple kendi ülkesine düşman olmuş ve rakip devlete bilgi aktarma niyeti olan biri, o ülkedeki mevcut hükümete siyasi açıdan bir muhalif, sürgünde bulunanlar, iş seyahati nedeniyle ülke dışına çıkan iş insanları, turistler ya da ilgili konularda uzmanlar ya da gazeteciler de casusluk faaliyeti yürütebilmektedir (Özdağ, 2008, s.119). Temel anlamda, güvenilir casuslar üretecek üç neden bulunmaktadır. Bunlar; içinde bir millete karşı gizli düşmanlık hissi, fanatizm ve sahip olunan ideolojidir. Bu açıdan bir değerlendirme yapıldığında, her ne kadar istihbarat tarihinde görece daha sık rastlanılan casus profili Marbes'e göre (1986); "21-35 yaş arası, üniversiteden ortalama bir öğrenci olarak mezun, kısa süreli değişik işlerde çalışan, düşük gelir seviyesine sahip, satranç ve matematiğe ilgili, deneyimsiz sürücü, yalnız yaşayan kişiler şeklinde" (ss.1-11) tanımlansa da

bu profilin çok daha üstünde ya da altındaki özelliklere sahip casuslar da bulunmaktadır.

İNİS çok kapsamlı ve zorlukları bünyesinde barındıran bir istihbarat türüdür. İNİS faaliyetleri sırasında, sahadan veriler toplamak ve analiz etmek için çok fazla zaman ve kaynak gerektirmektedir. Bu da İNİS'in üretilmesi ve uygulanması en zor haber toplama türlerinden biri olmasına neden olmaktadır. Ayrıca, ajan olarak hizmet verebilecek kişilerin tespit edilmesi, güven ilişkisinin kurulması, ilgili eğitimlerin verilmesi uzun zaman istemektedir. Ajanlık yapanlar ve faaliyet sonucu elde edilen bilgiyi alan ve ajanları kontrol eden kişiler arasındaki iletişim kendi içinde sınırlılıklar barındırmaktadır. Bu sınırlılıklar, deşifre olma ihtimali, güven ilişkisinin tesisinin uzun zaman alması ve bilgi akışının yavaş olmasıdır. Buna ek olarak, ajanların güvenilirlikleri her ne kadar test edilmiş olsa da çift taraflı olarak çalışma ihtimalleri bulunmaktadır. Nitekim, ABD istihbarat servisi CIA'nın Küba devlet başkanı Castro'ya karşı kullandığı Kübalı ajanların çift taraflı ajan olduğu kamuoyuna yansımıştır (Herman, 2003, ss.40-58). İNİS'in içinde barındırdığı tüm zorluklara ve teknolojinin günümüzdeki haline gelmesine rağmen İNİS/casusluk hâlâ istihbarat teşkilatları için büyük önem arz eden bir istihbarat toplama yöntemidir. Teknolojik istihbarat yöntemlerinin istihbarat üretim sürecinde tek başına yeterli kaynak sağlayamadığı görülmektedir. Bu çerçevede, Clinton döneminde ABD'nin El Kaide ile kıyaslandığında geniş olanaklara sahip bir bütçe ve uzman kadroyu elinde bulundurmasına rağmen İNİS faaliyetlerinin yeterli ölçüde yürütülememesinden dolayı 11 Eylül saldırısı önceden tahmin edilememiş ve buna karşı önlem alınamamıştır (Herman, 2003, s.65).

İNİS faaliyetlerinin başarılı bir şekilde yürütülmesi için, casusların çeşitli toplum kademelerinde yerleşmiş olması önemlidir. Bazı durumlar vardır ki, ülkeler kontrol altında tutmak istedikleri ülkelerin iç karışıklık ve savaş gibi ortamlarından yararlanarak bir casus görevlendirebilir. Bu casus bir yönetici, bir komutan olabileceği gibi bir yurttaş maskesine bürünmüş olarak da görülmektedir. 1919 yılı; Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul için çok büyük acılara, sadakatsizliklere ve bir yıldırma ile yok edilmiş politikasına sahne olmuştur. İmparatorluğun I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkması ve İtilaf Devletleri'nin baskı ve tehditleri sonucu İstanbul'un tehlikeye girmesi Mondros Ateşkes Antlaşmasının imzalanmasını zorunlu kılmıştır. Bu anlaşmanın imzalanması Osmanlı'yı zor duruma sokmuş,

İmparatorluğun hareket kabiliyetini kendi ülkesi içinde dahi kısıtlamıştır. Antlaşmada ordunun terhis edilmesinin şart koşulması, eldeki cephanelik ve silahların işgal kuvvetlerine teslim edilmesi ve işgal kuvvetlerinin esirlerinin serbest bırakılmasını hükme bağlayan maddeler Osmanlı Devleti'nin elini kolunu bağlamıştır. Bahsi geçen ortamda İtilaf Devletleri hem kendi aralarında iletişimi sağlamak hem de kendilerine karşı çıkabilecek bir karşı güce tedbir olarak casusluk faaliyetlerinde de bulunmuşlardır. Kurdukları çeşitli dernekleri yardımlaşma kisvesiyle maskeleymişler ve elemanlama (Kılıç, 2020, ss.21-24) yolunu kullanarak Osmanlı Devleti'nin birçok personelinin bilgi almaya çalışmışlardır. Özellikle bu konularda İngiliz İstihbaratı etkin bir faaliyet yürütmüştür. Bu amaçla kurulan İngiliz Muhipleri Cemiyeti Millî Mücadele Hareketi'ni direnişçi ve isyancı olarak göstererek İstanbul Hükümeti'ne destek vermiştir. Benzer şekilde, İstanbul Hükümeti'ni yanlarına çekmek için medyada dezenformasyon faaliyetlerinde de bulunmuşlardır. Bu cemiyetin faaliyetleri o dönemde Mustafa Kemal Paşa'nın da dikkatini çekmiş ve cemiyetle ilgili şu sözleri sarf etmiştir: “Bu cemiyetin iki cephe ve mahiyeti vardı: Biri aleni ve medeni teşebbüslerle İngiliz himayesini istemek ve temine matuf mahiyeti idi, diğeri gizli ciheti idi. Asıl faaliyet de bu cihette idi. Memleket içinde teşkilat yaparak isyan ve ihtilal çıkartmak, millî şuurunu felce uğratmak, ecnebi müdahalesini kolaylaştırmak gibi haince teşebbüsler, cemiyetin bu gizli kolu tarafından idare edilmekte idi” (Kandemir, 1964, s.40).

İşgalci kuvvetlerin bu faaliyetleri kapsamında Bennett da İngiliz İstihbaratının İstanbul'a yerleştirdiği istihbarat subaylarından birisi olmuştur. İstanbul'a gelir gelmez İngiliz Karadeniz Ordusu Merkez Karargâhına giden ve Harbiye Nezareti'nde Yardımcı İrtibat Subayı olarak görevlendirilen Bennett; Türkçeyi öğrenmek amacıyla tüm gün Türkçe okumuş, yazmış ve konuşmuştur. 1918 Eylül'ünde İngiliz Savaş Bakanlığı'ndan Türkçe ve Arapça dersleri alması ve bu dilleri öğrenmesine dair bir genelge almıştır. Bunun üzerine kendisi bakanlığa az da olsa Türkçe bildiğini bildirmiştir. Hatıratlarında anlattığına göre Türkçe olarak tek bildiği kelime “bilmem” idi. Kuşatma altında bulunan İstanbul'dan çıkış izni isteyen subaylara gerekli izinleri veren Bennett, İngiliz Merkez Karargâhından gönderilen talimatları tercüme etmek ve Türk Ordusu'nun terhisi ile ilgili haftalık raporları karargâha göndermekle görevlendirilmiştir. Her ne kadar hatıratlarında bahsetmese de İstanbul'un işgal yıllarında Beyoğlu'ndaki Krocker Otel'de Türklere kırbaça işkenceler yapmıştır. Bu sebeple halk arasında ‘İşkenceci

Benet' olarak da bilinmektedir (Bardakçı, 2007). İşgal kuvvetlerinin istihbarat faaliyetlerine karşı Anadolu'da bazen dilenci kılığında bazen de haçlı destekçisi kisvesi altında Türk ajanlar, işgal kuvvetlerinin attığı her adımı izlemişlerdir. Bu kişilerin, Atatürk'ün emriyle kurulan Milli Müselleh Grubu'ndan (M.M. Grubu) olduğu bilinmektedir. Haçlıların ve işbirlikçilerinin tanınmış istihbaratçısı Bennett ne zaman bir gazinoya gelse, M.M. Grubundan ajanlar kendisini takip etmiş, konuşmalarına kulak vermiş, faaliyetlerini izlemişlerdir (İrhan, 2011). Türklerle o kadar iç içe olmuştur ki; taze barbunya, ıstakoz ve rakıya düşkün olduğu bilinmektedir. Burada arkadaşlarıyla buluşup sohbet ettikten sonra Beyoğlu Krocker Otele giden Bennett'in otelin mahzeninde o gün tutuklanan Türklere işkence ettiği konusunda çeşitli kanıtlar da mevcuttur (İrhan, 2011).

Bennett, savaş bitiminde ordudan ayrılmış ve yurtdışına çıkarılan Osmanlı hanedanından bazı kişilerin vekaletlerini almak suretiyle onlar adına miras işlemlerini yürütmüştür. Bu işlemlerle uğraştığı sıralarda eskiden Osmanlı İmparatorluğu'nun toprağı olan birçok yerde bulunmuştur. Benzer bir nedenden Yunanistan'da bulunduğu sırada tapularda usulsüzlük yaptığı gerekçesiyle hapse girmesi neticesinde bu işleri bırakmıştır. Sonraları, İstanbul'da görev yaptığı zamanlarda bolca bulunduğu Mevlevi tekkelerinin etkisiyle ruhani işlere yönelmiştir.

İNİS faaliyetleri casusluk faaliyetlerinden ayrı olarak düşünülemez. Bennett de açık istihbarat olarak adlandıracağımız bir faaliyet yürüterek işgal yıllarındaki İstanbul'da meydana gelen gelişmeleri İngiltere'ye raporlamıştır. Bu kapsamda çalışma, insan istihbaratının kapsamını ve casusluk faaliyetleri ile ilişkisini anlatırken; Bennett'in İstanbul'daki faaliyetlerinin insan istihbaratı ve casusluk örneğı açısından önemli olduğunu savlamaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmanın temel amacı Bennett'in profilinin İNİS kapsamında analiz edilmesidir.

Bu bakımdan İNİS neden önemlidir? İNİS'in istihbarat türleri içindeki rolü nedir? Bennett'in özgeçmişinde dikkat çekici hangi unsurlar vardır? Casusluk faaliyetleri esnasındaki motivasyonu nedir? Milli Mücadele yıllarında hangi istihbarat faaliyetlerinde bulunmuştur? Biyografik özellikleri ile güçlü ve zayıf yönleri nelerdir? İNİS kapsamında yaptığı doğrular ve yanlışlar nelerdir? Tüm bu sorular bizi Bennett'in casus profil analizini yapma konusunda araştırma yapmaya teşvik etmektedir.

Çalışmanın yürütülmesinde birincil kaynakların taranması ve yorumlanması esas alınacaktır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, insan istihbaratının ne olduğu ve nasıl üretildiği hakkında bilgi verilecek, ikinci bölümde Millî Mücadele Döneminde Bennett'in İstanbul'da yürüttüğü faaliyetlere değinilecek, üçüncü bölümde Bennett'in profil analizi yapılacaktır. Sonuç bölümünde ise casusluk faaliyetlerinin İNİS faaliyetleri içindeki yeri açıklanmaya çalışılarak Bennett'in bir casus olarak başarılı olup olmadığı hususunda değerlendirme yapılması hedeflenmektedir.

1. İNSAN İSTİHBARATI

İstihbaratın kavramına ilişkin birçok tanım mevcuttur. Bu tanımlar az çok birbirine benzemektedir. Bu bakımdan, bu tanımlama olgusuna farklı bir açıdan yaklaşmak mantıklı olacaktır. Öncelikli olarak bilinmesi gereken şey, istihbaratın hazır olarak var olmadığıdır. Dolayısıyla, Dupont'un (2003) da dediği gibi istihbarata salt bilgi ya da veri olarak bakmamak gerekmektedir (ss.15-39). İstihbaratın %80'inin açık kaynaklardan elde edildiği bilinmektedir (Steele, 1997, ss.457-470). Bu bakımdan, eğer istihbarat sadece bir veri ya da bilginin toplanıp iletilmesi olsaydı günümüzde istihbarat analizcilerine gerek duyulmayacaktı. Oysaki istihbarat bir yorumlama, analiz, değerlendirme ve bir sonuç çıkarma sürecini içinde barındırmaktadır. Elde edilen istihbaratın doğru ve zamanında olması da önemlidir. İstihbaratın çeşitli alanları olmakla birlikte, bu çalışmada insan istihbaratı (İNİS) ele alınacaktır.

İNİS, açık kaynak istihbaratı ile kısmen örtüşen, gizli, teknik olmayan bilgi kaynağıdır (Bell, 2014, ss.35-64). İNİS'in odak noktası hasmın eğilimi, kapasitesi, açıkları ve niyetidir (INSCOM, 2001). Michael Herman, insan istihbaratının ilgi alanlarını gezginler, uzmanlar, mülteciler, iş insanları, işgal altındaki topraklarda oturanlar, gizli muhbirler, siyasi muhalifler, sürgün edilenler, iltica edenler olarak geniş bir çerçevede sunmaktadır (Herman, 1996, s.65). İlk grup, ülkenin kendisinin sevk ve idare ettiği casuslar ile düşman casuslarını içermektedir. Başarılı bir kontrol süreci ile bazı casuslar çift taraflı olarak da kullanılabilir (Tzu, 2014, s.72). İkinci grup, muhbirlerden; üçüncü grup ise mültecilerden oluşmaktadır. Dördüncü grup ise, açık kaynak istihbaratına yakındır. Bunlar; kendi ülkeleri için açık bir şekilde bilgi toplayan, hükümetlerin resmi yetkilileridir (Bell, 2014, ss.35-64).

İNİS, farklı durumlarda farklı mülakat teknikleri vasıtasıyla bilgi toplamayı hedefler. İNİS kapsamında faaliyet yürüten kişiler, duruma bağlı olarak farklı yeteneklerinden faydalanarak gerekli bilgiyi toplama amacı güder. Bununla birlikte, bölgenin ve toplumun nabzını tutarken, kültürlerini iyice tanımalıdır. İNİS konusunda başarıya ulaşabilmek için, ihtiyaç duyulan bilgilere erişimi bulunan kişi veya gruplarla iyi bağlantılar kurmak suretiyle bilgi elde etmektir. Elde edilen bu bilgiler toplanır, sınıflandırılır ve raporlanır. Bunun yanı sıra, İNİS faaliyeti yürüten istihbarat personeli diğer istihbarat servisleri veya ordu mensuplarıyla aleni şekilde ya da sızma yoluyla irtibat kurabilirler. Tüm bunları yapmak, çeşitli beceri ve yetenekler gerektirmektedir. İNİS faaliyeti yürütülürken, hedef kişinin ruh hallerindeki değişimler ve konuşmanın gidişatına ilişkin nüanslar anlaşılmaya çalışılmalıdır (Bell, 2014, ss.35-64). Bu, gazetecinin kaynakları elde etme ve onları konuşmaya ikna etme becerisine benzemektedir (Herman, 1996, s.65). Bu kapsamda, beden dili, ruh hali, yüz hareketleri ve mülakat sırasında verilen cevaplar karşı tarafın zihniyeti hakkında bilgi sahibi olmaya yardımcı olmaktadır. Ek olarak, hedef kişinin ihtiyaç duyduğu duygusal ve psikolojik ortam hazırlanmalı, ilgili tekniklerle konuşma istenilen şekilde yönlendirilebilmelidir (Keskin, 2020, s.100).

İstihbarat faaliyetlerinin temelinde ihtiyaç duyulan bilgiye ulaşma ve strateji belirleme gerekliliği yatmaktadır (Kavsıracı, 2020, ss.700-719). İstihbarat toplama ve analiz ile ilgili faaliyetler dönemden ve durumdan bağımsız olarak sürekli olarak devam etmektedir. Diğer bir deyişle savaş döneminde olduğu gibi, barış döneminde de istihbarat faaliyetleri devam etmektedir. İNİS'in temelini insan ve faaliyetleri oluşturmaktadır. İNİS'in elde edilmesi çeşitli kaynaklar vasıtasıyla olmaktadır. Bu 'kaynaklar' haber vasıtası olarak da isimlendirilmektedir (Kavsıracı, 2020, ss.700-719). Bahsi geçen haber vasıtaları bir istihbarat örgütünün profesyonel olarak eğittiği kendi personeli olabilirken, ihtiyaç duyulan bilgiye ulaşma imkânı bulunan bir başka kişi de olabilmektedir. Bu bağlamda istihbarat; espionaj faaliyetlerinde bulunan ve suç örgütleri ile suçlular hakkında bilgi taşıyan ajanlardan, herhangi bir örgüte ya da faaliyetlerine dahil olmayan fakat faaliyetleri hakkında güvenilir bilgi sağlayacağından şüphe duyulmayan mutemetlerden (Kavsıracı, 2020, ss.700-719), suça konu oluşturabilecek faaliyetlerle ilgili kendi rızaları ile kadrolu istihbarat personeline bilgi akışı sağlayan ve genellikle gönüllülük esasına göre faaliyet yürüten muhbirlerden, yasaların vermiş olduğu pişmanlık indiriminden yararlanmak

amacıyla bağılı buldukları suç örgütleri ile ilgili açık bilgi veren itirafçılardan, kimliğini gizlemek suretiyle suç teşkil eden faaliyetler yürüten örgütlere onlardan birisiymiş gibi giren ve bilgi toplayıp istihbarat örgütüne aktaran gizli soruşturmacı ile münferit bilgi kaynakları yoluyla sağlanabilmektedir (Kavıracı, 2020, ss.700-719). Bu açıdan, Napolyon'un doğru ve yerinde kullanılan bir casusun iki yüz bin kişiye eşdeğer olacağını (Şenel ve Şenel, 2018, ss.18-19) söylemesi, savaş sanatı konusunda yetkin isimlerden Sun Tzu'nun (2014) casusları kullanarak başarı sağlamanın zeki bir devlet yöneticisinin işi olduğunu (s.72) söylemesi İNİS'in ne kadar hayati öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Günümüzde verilerin önlenemez bir şekilde artışı ve verilere ulaşımın geçmişe kıyasla kolaylaşması insan kaynaklı istihbaratın önemini arttırmıştır. İnsan istihbaratı, tehdit olarak algılanan hedefteki kişi ya da örgütün amaçları ve muhtemel faaliyetleri hakkında bilgi sağlamaya yaramaktadır. Yani diğer istihbarat yöntemleri ile kıyaslandığında daha çok gelecekle ilgilendiği görülmektedir. Bu şekilde karar alıcılar üzerinde yönlendirici bir etki yapmaktadır. İNİS'in yaygın olarak kullanılmasının sebeplerinden birisi herhangi bir teknik altyapıya ihtiyaç duymamasıdır. Bu kadar kolay bir alt dal olan İNİS'in bazı sınırlılıkları ve riskleri elbette bulunmaktadır. Örneğin, espionaj faaliyeti yürüten ajanların deşifre olma ihtimali bulunmaktadır. Ek olarak, yeterince kontrol sağlanamadığı zamanlarda ajanların çift taraflı çalışma riski de mevcuttur. İNİS'te bilgi akışının güvenli bir şekilde sağlanabilmesi için haberin sağlandığı kaynaklar ile iletişimin güçlü tutulması elzemdir. Tersine bir durumda haber akışını sağlayan kaynakların kendilerini gönderen devlet aleyhine çalışmalar yürütmesi de mümkündür. Bu sebeptendir ki, İNİS faaliyetlerinde risk diğerlerine kıyasla biraz daha yüksektir ve kontrolün yüksek bir seviyede tutulması şarttır. Ajanlar her ne kadar güvenilir olsalar da şüphe duygusu hiçbir zaman geri planda tutulmamalıdır. Her bilgiye ve analize şüphe ile yaklaşmak İNİS'in gerekliliklerindedir.

Öte yandan, İNİS faaliyetlerinde çalışılacak coğrafyanın dilini, yerel ağızını, kültürüne dair bazı motifleri iyi bilmek önemlidir. Yemek yeme tarzlarından, giyilen kıyafetlere kadar kültürle ilgili unsurlara hâkim olmak yapılan faaliyetleri kolaylaştıran etkenlerdendir. Bu bakımdan, onca İngiliz subayı arasından İstanbul'da görevlendirilmek üzere neden Bennett'in seçildiğini tahmin etmek zor olmayacaktır. Türkçe'ye olan düşkünlüğü ve

merakı dili iyice öğrenmesine vesile olmuş, Türklerle aynı dili konuşabilmesi neticesinde kurduğu yakın ilişkiler vasıtasıyla işgal yıllarında İstanbul ve Anadolu'daki kültüre de hâkim olmuştur. Ayrıca İslam dininin inceliklerini öğrenmek için halkın o dönemlerde sıkça ziyaret ettiği tekkelere gitmesi halkla yakın ilişkiler kurmasını ve mevcut olaylar hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamıştır. Tüm bu tecrübelerinden faydalanan Bennett, İngiltere'ye İstanbul'daki durumla ilgili sıkça raporlar göndermiştir.

İNİS, eksikliklerine rağmen istihbarat türleri içerisinde hâlâ büyük bir öneme sahiptir. Gizli kaynaklar istihbarat analizinde kullanılan girdilerin yüzde 10 ya da 20'sini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, açık istihbarata dayalı faaliyetler, gizli kaynaklardan daha çok öngörü sağlayabilmektedir (Hulnick, 1999, ss.7-36). Casusların bakış açıları ve iç görüşleri, kendi alanlarında uzman oldukları ve gelişmeleri ilk elden gözlemleyebilmek için sahada olmalarından dolayı önemlidir. Arthur Hulnick'e göre (1999), sahadaki casuslar, teknik sensörler ve diplomatlar tarafından elde edilemeyen bilgileri getirebilmektedir. Bu yüzden, iyi eğitilmiş ve doğru maskeyle yerleştirilmiş bir kaynaktan, içeriden bilgi edinme ihtimalini değerlendirmemek acemice görünmektedir (Hulnick, 1999, ss.7-36).

İNİS çalışmalarında profilleme de önemli yer tutmaktadır. Profilleme, hedef kişinin motivasyonunu, zayıf ve güçlü yönlerini, güvenilirlik düzeyini ve hedefi ile ilgili bazı ipuçlarını yakalamamızı sağlar. Profil oluşturulurken, güçlü ve zayıf yönler dikkate alınırken, oluşabilecek riskler de hesaba katılmalıdır. Profil oluşturma, hedef kişinin motivasyonunun anlaşılması açısından da önemlidir.

2. MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE BİR İNGİLİZ CASUS: YÜZBAŞI JOHN BENNETT VE FAALİYETLERİ

Millî Mücadele Döneminde İtilaf Devletleri, başta İstanbul olmak üzere Osmanlı İmparatorluğunun birçok vilayetini ele geçirmek amacıyla işgal etmiş; siyasi ve ekonomik çeşitli baskı ve yaptırımlarla Osmanlı'yı kontrol altına almaya çalışmıştır. Öte yandan casusluk faaliyetlerini geniş kapsamda yürütmüşlerdir. Kurulan çeşitli dernekler ile casusluk faaliyetleri maskelenmiş ve Osmanlı tebaası olan birçok kişiyi çeşitli zaaflarını kullanarak elemanlama yoluna gidilmiştir. Bu çerçevede İngiliz Muhibleri Cemiyeti'nin İngiliz İstihbarat Servisi eliyle kurdukları bilinmektedir. İngiliz istihbarat örgütüne yardım sağlamak amacıyla sahada aktif rol alan bu casuslar ve cemiyetler işgali haklı kılmak amacıyla çeşitli faaliyetler icra

etmiş ve böylelikle işgalin hızlandırılması için aktif rol almışlardır. Yürütülen bu faaliyetlerin bir diğer amacı da Osmanlı'da Mustafa Kemal önderliğindeki hareketin lider kadrolarına suikasta bulunmak ve bağımsızlık adına yapılacak çalışmaları engellemektir (Dönmez, 1999, ss.99-103). Bu cemiyet bilhassa Millî Mücadele ateşini yakan Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının toplum nazarında ittihatçı olarak gösterilerek desteğin kırılması için yoğun çaba sarf etmiştir. Bu kapsamda Padişah'a bazı güvenceler verilmiş, Padişah kabinesi desteklenmiştir. İngiliz İstihbaratının bu faaliyetlerine karşı, Ankara Hükümeti de kontrespiyonaj faaliyetleri yürütmüştür. İngiliz İstihbaratına ait bir raporda güvenilir olarak nitelendirilen İngiliz bir ajanın ilettiği istihbaratta Ankara Hükümeti'nin karşı istihbarat konusunda çalışmalar yürüttüğü ancak bazı üyelerin gizliliğe dikkat etmediği görülmektedir (Sonyel, 2013, ss.39-40).

İngiliz İstihbarat Servisi'nin Millî Mücadele'yi başarısız kılmak ve İstanbul'un işgalini kolaylaştırmak için yaptığı hamlelerden birisi de Bennett'in İstanbul'a atanmasıdır. İstanbul'a atanan Bennett, Türkçe'yi öğrenebilmek için İstanbul'daki görev süresi boyunca Türkçe okumuş, yazmış ve konuşmuştur. İngiliz Merkez Karargâhının İstanbul'da Bennett'i görevlendirmesinin sebebi Türkçe'yi bildiğini ifade etmesidir. Bunun yanında, Bennett'in Türk kültürüne olan ilgisi de İstanbul'daki hayata uyum sağlamasını kolaylaştırmıştır. Harbiye Nezareti'nde görevlendirilen Bennett, Fransız ve İtalyan irtibat subaylarının Türkçe konuşmamasından ötürü Türk subayların problemlerini çözme konusunda aranan bir isim olmuştur. Dolayısıyla, makamının problemlerinin çözümünü bekleyen subaylarla dolması Bennett'in kısa sürede geniş bir arkadaş çevresi edinmesini sağlamıştır (Godolphin, 1997, s.50). Öte yandan, hatıratlarında bu konuya değinirse de işgal yıllarında Beyoğlu Krocker Otel'de Türklere işkenceler yapması nedeniyle halk arasında 'İşkenceci Benet' olarak adlandırılmıştır (Bardakçı, 2007). 15 Mayıs'ta Yunan ordusunun İzmir'i işgal etmesi sonrası Mehmet Vahdettin ordusu çatışmadan uzak tutmak amacıyla Mustafa Kemal'in başkanlığını yapacağı bir heyet gönderme konusunda İtilaf Devletleri Yüksek Komiserliği'ne bilgi vermiştir. Elbette bu heyetin Bennett'den izin alması gerekmektedir. Başlarda vize verme konusuna pek sıcak bakmayan Bennett, kendi karargâhından Sultan'ın bu subaylara güvendiği yönünde talimat almasından sonra vizeleri Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarına vermiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın da adının yazılı bulunduğu vize verilecek kişiler listesi her ne kadar bir barış heyetinden ziyade savaş

heyeti izlenimi uyandırsa da emir üstten geldiği için vizeler konusunda fazla bir şey yapamamıştır (Bardakçı, 2007). Vizenin alınmasından beş hafta sonra bu ekiptekiler kanun kaçağı ilan edilmişlerdir. Bennett ve diğer İngiliz kaynaklar her ne kadar bu şekilde anlatsalar da vizenin verilmesi aslında Bennett ve İngilizler açısından bir istihbarat başarısızlığıdır. Bennett'in zayıf bir yönü olarak, Atatürk ve arkadaşlarının niyetini sezemeyişi ve Anadolu'ya gidişlerini engelleyememiş olması açıkça gösterilecektir. Fakat, İngiliz psikolojik harp yönetiminin bir yansıması olarak İngiltere ve işgal kuvvetleri açısından böyle bir hata bile başarı hikayesi olarak lanse edilmiştir.

Hatıratlarında bahsettiğine göre, Türk kültürüne olan düşkünlüğü nedeniyle Harbiye Nezareti'nde bol bol Türk kahvesi içip muhallebi yiyen Bennett, Osmanlı subaylarıyla yakından ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Kıdemli bir Türk subayın ne kadar az insanın İngilizce bildiğinden yakınması üzerine kendilerine İngilizce dersleri verebileceği hususunda teklifi kabul etmiştir. Bu teklifi kabul etmesinde, Türk subaylarla yakın arkadaşlık kurması yönünde talimat alması etken olmuştur (Godolphin, 1997, s.50). Derslerde ilk hafta altmış, ikinci hafta üç yüz, üçüncü hafta dört yüzden fazla öğrenci olması Türk subayların İngiltere ile dostane ilişkiler kurmak istemesinin ve İngilizce öğrenmek istemesinin bir göstergesidir. Ne var ki, Bennett'in verdiği bu İngilizce dersleri Fransızlar ve İtalyanlar tarafından hoş karşılanmamış ve Bennett şikâyet edilmiştir. Bunun üzerine Bennett İngiliz Merkez Karargâhına çağrılarak azarlanmış ve amirleri tarafından Harbiye Nezareti'ndeki görevine son verilmiştir (Godolphin, 1997, s.51). Sonrasında sorgulanmak üzere General Milne'nin odasına gönderilmiştir. Bennett burada analizleri sonucu Milne'ye ve Askeri İstihbarat Şef Yardımcısı'na Türk ordusunun Almanlarla ittifak kurmak yerine İngilizlerle ilişkilerini geliştirmek istediğini söylemiştir. Bu olaydan sonra Bennett, General Milne tarafından kendisinin Özel İstihbarat Subayı yapılmıştır. İstihbarat subayı olduktan sonra, Başkomutanın Fransızca konuşmaması nedeniyle onun söylediklerini Türkçe ve Fransızca'ya çevirerek tercümanlık yapmıştır. Burada Bennett'in yabancı dil bilmesinin avantajlarını kullandığı görülmektedir. Bennett, kendi hatıratlarında sık sık ne kadar çok 'ünlü' insanla tanıştığını ve yakından gözleme fırsatı bulduğunu vurgulamıştır. Bu da kendisine olayları bizzat gözleme ve tercüme vasıtasıyla orduların en üst kademelerinden duyduklarını kaydetme şansı vermiştir. Bennett'in bu görevi sırasında yaptığı tek şey çeviri değildir. Özellikle Anadolu'daki güncel durum hakkında bilgi içeren istihbarat

raporları da kendisine gelmiş ve burada tahlil edilmiştir. Yunanlıların bu dönemde İzmir'i haksız işgali Türk kamuoyunda büyük bir direniş yaratmıştır. İrili ufaklı birçok milis kuvvet Yunanlılara karşı zafer kazanmak ve Yunan ilerleyişini durdurabilmek umuduyla savaşmıştır. Yunanlıların deyimiyle bu 'çeteler' giderek tehlikeli bir almaya başladığı için Bennett'e gelen istihbarat raporlarında isimleri sık sık geçmiştir. Bu durum, Yüksek Savaş Konseyi'nin kendisinden bu durum hakkında kapsamlı bir rapor istemesine neden olmuştur. Savaşın kendine has ortamında Bennett, kendisine gelen raporların propaganda ve gerçeklikten uzak tahminlerle dolu olduğundan bahsetmiştir. Nitekim Türk bir temsilcinin bir Yunan müfrezesinin içinde kadın ve erkeklerin bulunduğu 30 Türk'ü öldürüp kuyuya attığı konusunda rapor göndermesi üzerine bölgeye giden Bennett, kuyuya düşenin bir koyun olduğunu görmüştür (Godolphin, 1997, s.56).

Saha gezileri sırasında dizanteriye yakalanan Bennett, iyileştikten sonra İstanbul'daki Askeri İstihbarat "B" ofisinin şefliğine getirilmiştir. Bennett'in görevi devralması çalkantılı bir döneme denk gelmiştir. Bennett'in göreve geldiği dönemde işgal kuvvetlerinin komutanları keyfi olarak sınırsız bir şekilde yerli halkın ev ve iş yerlerine el koymakta, halka karşı büyük baskı ve zulüm uygulamaktaydılar. Öte yandan, Orta Asya'dan gelerek hac için Mekke'ye gidecek hacı adaylarının arasına giren Bolşevik ajanlar olduğu bilgisi bulunmaktaydı. Bu ajanlar, İslam yanlısı propaganda yapmak için hac kafilesinin arasına karışmıştır. Burada amaçlanan, müttefik devletlerin dikkatini çekerek Ruslar'a Kafkasya'yı işgal için uygun ortamı hazırlamaktır. Bennett'in bu görevindeki dokuz ayının sonunda yazdığı binin üzerinde sayfa sayısına sahip rapordan dönemin şartlarının istihbarat analizi açısından ne kadar karmaşık ve hareketli olduğu anlaşılacaktır (Godolphin, 1997, s.60).

Bennett'in Türkiye'de görevlendirilmesi, İslam dini ile İstanbul'daki görevi sırasında tanışmasına vesile olmuştur. Afrika, Malaya ve Hindistan başta olmak üzere yüz elli milyona yakın Müslüman tebaanın varlığı İngiltere'yi sürekli teyakuz halinde tutmuştur. Osmanlı Halifesi yoğun bir Alman baskısı altında olduğu için o dönemde baskıyı azaltmak için İslam alemine cihat çağrısı yapmıştır. Ne var ki, bu çağrı da karşılıksız kalmış ve başarıya ulaşamamıştır. İşgal yıllarında Türkiye'de, Müslümanların Bolşevikler tarafından kışkırtıldığına dair yaygın bir kanı var olmuştur. Her ne kadar o dönemki Rusya'da güçlü bir merkezi hükümet bulunmasa da Rus

İstihbarat Servisi sahada aktif bir rol oynamış ve çeşitli faaliyetler yürütmüştür. İşgal kuvvetlerinin orduları her ne kadar İstanbul'u abluka altında tutmuşlarsa da yetersiz kalmışlardır. Diğer yandan, Türklerin dini bir ayaklanma çıkarma ve darbe yapma ihtimali de bulunmaktaydı. İngilizler ise bağımsız bir Kürdistan devleti kurma fikrini Kürtlerin desteğini arkalarına alarak gerçekleştirme arzusu taşımışlardır. Bununla birlikte, Türklerin böyle bir şey gerçekleşirse silahlı direnişle karşılık vereceklerinin de bilincindedirler. İşgal ortamında Bennett'in görevlerinden birisi de Türkiye'de faaliyet gösteren ve var olan dini akımları gözlemlemek olmuştur. Bilhassa İstanbul ve Anadolu'daki dervişlerin hangi tür çalışmalar yürüttüğünü bilmek istihbaratın raporlanması açısından önem taşımıştır. Zira bir derviş bir misyoner ya da bir gizli ajan gibi çalışabilmektedir. Konuları gereği ticaret kervanları aracılığıyla Müslüman dünya ile ilişkiler kurmuşlar ve bölgede olanlar hakkında sürekli bilgi sahibi olmuşlardır. Öte yandan, Bennett'in 'derviş cemiyeti' olarak adlandırdığı tarikatlar da adeta bir istihbarat servisi gibi çalışmışlardır. Özellikle bunlar arasında bilgi alışverişi en sağlam ve en etkili olan Mevleviliktir. Mevlevilik tarikatı, İstanbul'daki istihbarat subayları ve casuslar tarafından yakından incelemeye alınmıştır. Faaliyetlerinin Anadolu için dışındaki etkisi konusunda araştırmalar yapılmıştır. Türk dostlarının vasıtasıyla Bennett de Mevlevilik konusunda detaylı bilgi edinmek amacıyla Mevlevi tekkesini dahi ziyarete gitmiştir.

Bennett'in İNİS kapsamındaki bu faaliyetlerine Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları da kayıtsız kalmamışlardır. Bennett nasıl halka iç içe bir yaşam sürüyor, onların saygınlığını kazanıyor ve kendisine bilgi akışını sağlıyorsa, Mustafa Kemal Paşa'nın görevlendirdiği ajanlar da Bennett'in etrafını sarmışlar ve sürekli hareketlerini izlemişlerdir. Hint ihtilalini tasarlayan gruptan bir direnişçinin İstanbul'da Türkler tarafından saklandığının bilgisi gelmesi üzerine Bennett, Polis Müdürlüğü İkinci Şube şeflerinden ve aynı zamanda istihbaratçı olan Edip Bey ile temasa geçmiş ve bahsi geçen Hintlinin kendilerine teslimi konusunda iş birliği teklif etmiştir. Eğer iş birliğini kabul ederse İngiliz hükümetinin kendisine hayatı boyunca rahat yaşamasına yetecek bir servet vereceğini söylemiştir. M.M. Grubu'ndan dürüst ve dindar bir kişilik olan Edip Bey, kuşku uyandırmamak için teklifi kabul etmiş, oradan çıkar çıkmaz da bahsi geçen Hintlileri daha güvenli bir yere göndermek için çalışmalara başlamıştır (Tansu, 2012, s.174).

Bennett'in Türk kültürüne hâkim olması, Osmanlı hanedanı ile yakın ilişkiler kurma konusunda kendisine avantajlar sağlamıştır. Bu avantajlar hem kendisinin manevi dünyasının hem de felsefi görüşlerinin çeşitli düşünürlerden etkilenmesine neden olmuştur. Bu açıdan bakıldığında, Prens Sabahattin de Bennett'in hayatında önemli bir yere sahiptir. Sosyolojik ve siyasi düşünceleri, hanedanın durumu ile ilgili adeta bir ilk haber kaynağı olması Bennett ve Prens Sabahattin arasındaki ilişkileri kuvvetlendirmiştir. Bennett, onun mistik bilgilerinden ve astral seyahat ile ilgili yönlendirmelerinden çokça faydalanmıştır. Kendisiyle Osmanlı mutfağını deneyimlemiş, geleneksel Osmanlı evlerinde eliyle yemek yemiş, kış için karda soğutulan şerbetlerden içmiştir. Tüm bunları hem Türklerle iç içe olabilmek ve üslerine detaylı istihbarat raporları ulaştırabilmek hem de merakından dolayı yapmıştır. Bennett'in kurduğu bu ilişkiler ağı ve geliştirmeye çalıştığı felsefi düşünceler, farklı bir casus profilinin oluşmasını sağlamıştır (Godolphin, 1997, s.90).

3. JOHN BENNETT PROFİL ANALİZİ (D. 8 HAZİRAN 1897- Ö. 13 ARALIK 1974)

Casus profil analizi yapılırken dikkate alınması gereken bazı unsurlar vardır. Hedef kişinin motivasyonunun ne olduğunun bilinmesi, profilinin çıkarılması açısından öneme haizdir. Bununla birlikte, ilgi alanları, doğduğu ve yaşadığı bölgedeki sosyal kültürün ne düzeyde olduğu, aile yapısı, çocukken ya da yaşamının herhangi bir döneminde yaşadığı dönüm noktaları, güvenilirliği, güçlü ve zayıf yönleri profil analizi yapılabilmesi için gözlenmesi gereken hususlardır. Bu kapsamda, bu bölümde Bennett'in profil analizi yapılacaktır.

3.1. Kişilik Özellikleri

Bennett, günümüzde bir istihbaratçı ya da casustan ziyade İngiliz bilim insanı, düşünür ya da matematikçi olarak tanınmaktadır. 1897'de Londra'da doğan Bennett, uluslararası alanda Asya'daki dinler ve diller üstüne yaptığı araştırmalar ve bu konudaki bilimsel çalışmaları ile ünlenmiştir.

Bennett, çevresindekiler tarafından sert mizaçlı biri olarak tanınmıştır. Görevde bulunduğu süre boyunca dinlenmeden çalışmıştır. Yakınoğru'da olan her şeyi ve neden olduğunu öğrenmek için can atan bir kişiliğinin olması da bir istihbarat subayı olarak başarılı olmasını sağlayan faktörlerden

olmuştur. Çevresine karşı bu kadar ilgili olması ofisine çeşitli konular hakkında bilgiler akmasına ve kendisinin haftalık yirmiden fazla rapor yazmasına vesile olmuştur. İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nın, Sultanın hükümetinin meşruluğunu tanımakta ısrar etmesi, hayatını kurtaracağına inanan Veliht Abdülmecit Efendi ile dostluklarının gelişmesini sağlamıştır (Godolphin, 1997, s.130).

1919'da İstanbul'da işgal kuvvetlerinden İngilizlerin istihbarat subayı olarak çalışan Bennett, bu görevi sırasında, Samsun'a bağımsızlık mücadelesi için çıkacak olan Mustafa Kemal'e vizeyi veren kişidir. Hem Türkiye'de uzun yıllar bulunması hem de kendi düşünüş tarzı nedeniyle Türklük, Türk kültürü, Türk yaşayışı ve tasavvuf gibi konulara ilgi duymuştur. Küçüklüğünde ailesinin maddi durumunun iyi olması, sonrasında ise icra ettiği görevlerden ötürü Orta Asya'dan Güney Afrika'ya birçok ülke görmüştür. Bu yolculuklar sırasında içinde Türk mutasavvıflar da olan birçok kanaat önderi ile tanışmış ve onlardan etkilenmiştir. İstihbarat subaylığı döneminde ne kadar sert mizaçlı ve manevi yönden gelişmemiş olsa da Bennett'in yaşının ilerlediği dönemlerde Türklere olan sevgisinin arttığı ve manevi dünyasını geliştirmeye yöneldiği görülmektedir. Öyle ki, Kafkasya'da doğan, çocukluğunu Kars'ta geçiren ve bir guru olan Gürciyev'den etkilenmesi sonucu Dördüncü Yol isimli bir manevi gelişme öğretisi üzerine çalışmıştır. Bu çalışmalarının etkisinde yazdığı Ne İçin Yaşıyoruz?, Büyük Bir Gizem, Yeni Çağ Toplumunun İhtiyaçları ve Kutsal Tesirler manevi dünyasına ilişkin ipuçları vermektedir.

Bennett'in istihbarat subaylığı döneminde üstlerinden izin almadan Türklere İngilizce dersleri vermesi ve bunun İtalyan ve Fransızlar tarafından İngiltere Savaş Bakanlığına şikâyet edilmesi nedeniyle Harbiye Nezareti'ndeki görevinden alınmıştır. Yaşanan bu olay, Bennett tarafından "çocukça" olarak adlandırılmıştır (Godolphin, 1997, s. 51). Ardından da bu durumdan ders aldığını eklemiştir. Zira, Türklere Bennett'i; bir kurtarıcı olarak gördükleri İngiltere'nin bir temsilcisi, yakın bir arkadaş olarak görmeselerdi kendisine Anadolu'dan bilgi taşımayacaklardı. Bu durum değerlendirildiğinde, üstlerini eleştirebilen ve verdikleri emir ve kararları sorgulayabilen bir yapısının olduğu görülmektedir.

3.2. Fiziksel Özellikleri

Bennett, orta boylu, sarışın, hafif kızarmış yüzlü bir gençti (Tansu, 2012, 182). Türkler ondan bahsederken korkuyla 'Kumandan Bennett' diye bahsetmişlerdir. Bu korkunun sebebinin, Bennett'in İngiliz kumandanının en gözde personellerinden olması ve hedef aldığı herhangi birinin başını belaya sokabilecek güçte olması düşünülmektedir. Bennett'in en sevdiği şey elinde bir kırbaç taşımak ve parlak çizme giymektir. Eğlenceye, içki alemlerine ve kadınlara düşkünlüğü ile bilinmektedir. Öte yandan, en zalim diktatörlere bile taş çıkarabilecek sertliktedir. Namı, Malta'ya sürgün edilen Türkler arasında bir hayli yaygındır. Bunun sebebi Krocker Otel'i'nin alt katında mahzende Hintli ve Avusturyalı muhafızların gözlerinin önünde dayak yiyip işkence görmeleridir. Hedef kişiler, İngiliz Siyasi Bürosu'nun alamadığı bilgileri almak için buraya işkenceye gönderilmişlerdir.

3.3. Aile Yaşantısı

Bennett'in ailesi, annesi Amerikalı olmasına rağmen İtalya'nın Floransa kentinde tanışmıştır. Kendisi bebek iken ailesi varlıklı denilebilecek zenginlikteydi. Hem Avrupa'da tanışmalarının hem de maddi imkânlarının bir sonucu olarak Avrupa'da sık sık seyahat etme imkânı ve Avrupa'yı görüp deneyimleme şansı bulmuşlardır. Ünlü bir gezgin, maceracı ve dilbilimci olan babası 1912'de başarısız bir yatırımda ailenin tüm parasını kaybetmiştir. Akademiye olan merakında babasının etkili olduğu söylenmektedir. Bennett ile ilgili detaylı bilgilere kendi kaleminden çıkan Tanık isimli otobiyografisinden ulaşılmaktadır. Otobiyografisinde ailesi ve kendi çocukluğu hakkında çok fazla bilgi vermemeyi tercih etmiştir. Fakat yine de sıkı çalışması ve hoşgörülü olmasında annesinin etkisi olduğundan söz etmektedir (Godolphin, 1967, ss. 27-33).

3.4. Güçlü Yanları

Bennett, diller konusunda oldukça yeteneklidir. İnsanlarla kurduğu iyi ilişkiler ona konuştuğu kişilerin ana dillerini öğrenme fırsatı sunmuştur. Bu sayede Hindu, Budist, İslami ve Hristiyan kutsal metinlerini orijinal biçimlerinde inceleyecek kadar bu dillere hâkim olmuştur (Godolphin, 1967, s.298). Okul döneminde spor faaliyetlerinde çeşitli başarılar gösteren Bennett, okul ragbi futbol takımının kaptanlığını da yapmıştır. Oxford Üniversitesi'nden matematik bursu kazansa da bundan yararlanma şansı hiç olmamıştır. Ragbi ile uğraştığı sıralarda İngiliz ordusu için (Yeni Zelanda

milli takımı gibi rakiplere karşı) ragbi futbolu oynamaya devam etmiştir. Bu sırada bir kez kolunu ve iki kez köprücük kemiğini kırmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda, on dokuz yaşındayken Bennett, Kraliyet Mühendislerine sinyal ve telgraftan sorumlu bir ast olarak hizmet etmiştir. Mart 1918'de Fransa'da, patlayan bir mermiyle motosikletinden düşmüş, bir askeri hastaneye götürülmüş, ameliyat edilmiş ve altı gün boyunca komada kalmıştır. Bennett'in mistisizm ile o yıllarda içinde bulunduğu durumun etkisiyle ilgilenmeye başladığı değerlendirilmektedir. Söylemine göre komadayken, insanda bedenden bağımsız olarak var olabilecek bir şey olduğuna onu ikna eden beden dışı bir deneyim yaşamıştır. Bu deneyimi "Ölü olmanın çok hasta, çok zayıf ya da çaresiz olmaktan oldukça farklı olduğu benim için çok açıktı. Bana kalırsa korku yoktu. Yine de hiçbir zaman cesur bir adam olmadım ve hâlâ korkuyordum. Kendi bedenime karşı tamamen kayıtsız olduğumun farkındaydım" (Godolphin, 1967, s.32) sözleriyle anlatmıştır. Bu hisleri, hayatına yeni bir yön vermiş ve bu dönemi artık bir anlamda yabancı olan bir bedene dönüş olarak tanımlamıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nın son aylarında, Bennett Londra'daki Doğu ve Afrika Çalışmaları Okulu'nda yoğun bir Türkçe kursu almış ve dil konusundaki üstün yeteneği sayesinde istihbarat subayı olarak Anglo-Türk ilişkilerinde hassas bir konumda bulunduğu Konstantinopolis'e (şimdiki İstanbul) gönderilmiştir. Dili konuşmadaki akıcılığı, onu birçok üst düzey Türk siyasi şahsiyetinin sırdaşı yapmış ve Türkiye hakkındaki bilgi ve görgüsünü geliştirmesine ve Avrupa dışı düşünce biçimlerine dair iç görüler kazanmasına yardımcı olmuştur (Godolphin, 1997, s.122). Kurduğu bu iyi ilişkiler, tüm Orta Doğu bölgesinin sorumluluğuyla Askeri İstihbarat "B" Bölümünün başına getirilmesini sağlamıştır.

Bu görevde 18 ay süre ile görev yapan Bennett, yoğun çalışmalarından ötürü bu süre zarfında ailesi ile hiç görüşmemiş ve onlarla ilgilenmemiştir. Ocak 1921'de Londra'ya geri çağrılan Bennett çeşitli gerekçelerle istifa etmiştir. Anılarında Türkiye sevgisinin hayatının sonuna kadar onunla kalacağını vurgulamıştır. Türkiye'den hazzettiği kadar kendi ülkesi olan İngiltere'yi sevmediği bilinmektedir (Godolphin, 1997, s.128). Türkiye'ye bu kadar bağlanmasında başta Prens Sabahattin olmak üzere çeşitli makamlardan üst düzey kişilerle kurduğu ilişkilerin ve Mevlevi tekkesinde bir ayine katıldıktan sonra İslam'a kısmen geçişinin etkisi olduğu değerlendirilmektedir.

3.5. Zayıf Yönleri

Bennett her ne kadar halkın yaşayış tarzı ve siyasi kültürel gelişmelerle ilgili analizlerini İngiliz Merkez Karargâhına gönderiyorsa da Karargâh sorumlu olduğu alanı genişletmekten, analizlerle pek ilgilenmemiştir. Göreve ilk başladığında yalnızca İstanbul ve dış mahallelerinden sorumluyken; Mayıs 1920'de alınan bir kararla Anadolu'daki kontrol subayları görevden alındığı için sorumluluk sahası İstanbul dahil tüm Anadolu olmuştur. Fakat bu durum bununla da kalmamış, sahası o kadar genişlemiştir ki İstanbul Pera'daki ofisinden Dalmaçya kıyılarından İran ve Mısır sınırlarına kadar uzanan bir alandan sorumlu hale gelmiştir. Böyle büyük bir alanın sorumluluğu üzerindeyken pek başarılı bir görev yapmadığının bizzat kendisi farkına varmıştır.

Fakat işgalin olduğu yılların gidişatı içerisinde buna bir çözüm bulunamamıştır. Başarısız olmasında sorumluluk sahasının genişliği kadar genç ve çok tecrübesiz olmasının da rolü olmuştur. Fakat bunca başarısızlıkla birlikte, özellikle Saltanat kaldırıldıktan sonra imparatorluğun üst düzey üyeleriyle kurduğu yakın ilişkiler ve tesis edilen güven sayesinde birçok üstünden daha fazla özel ve gizli bilgiye ulaşmıştır. Zira, yirmi üç yaşında olması ve kendi deyimiyle dedesi yaşındaki devlet adamlarının makamına gelip, devleti ilgilendiren büyük sorunlarla ilgili fikir almaları gururunu okşamıştır (Godolphin, 1997, ss. 65-69).

Bennett'in istihbarat üretme ve raporlama konusundaki başarısızlıkları dışında aile hayatında bazı zayıflıklar mevcuttur. Bennett, ömrü boyunca üç evlilik yapmıştır. Savaştan sonra, ilk karısı Evelyn ile evlenmiş ve Ağustos 1920'de doğan Ann adında bir kızı olmuştur. Ancak Evelyn İngiltere'de kalmış ve Bennett'in Türkiye'de istihbarat toplama ve raporlama işlerine dalması ve yine bir İngiliz olan Winifred Beaumont ile başlayan ilişkisi 1924'te Evelyn ile boşanması ile sonuçlanmıştır. Bennett daha sonra kendisinden yirmi yaş büyük bir kadın olan Winifred ile evlenmiş ve 1958'de ölümüne kadar birlikte kalmışlardır. Sonrasında, 1958'de Elizabeth Mayall ile üçüncü bir evlilik yapmıştır.

Nitekim bir istihbaratçı olarak sürekli sahalarda olması ve sert mizacının da etkisiyle işinde kısmen gösterdiği başarıyı aile hayatında gösterememiştir. Bunun bir sonucu olarak ne eşiyle ne çocuklarıyla ilgilenmemiştir. Aile birliğinin sarsılmasında çapkınlığı ve eğlenceye düşkünlüğünün de etkisi olduğu düşünülmektedir. Hangi gazinoya

eğlenmeye gitse, bilhassa Rumlar tarafından yüksek ilgi gösterilmiştir. Öyle ki, kendisinin geleceğini duyan Rum kızlarının Bennett'le görüşmek için yoğun çaba sarf ettiği söylenmektedir. Eli açık ve ülkesinin tüm maddi imkânları elinde olan Bennett, parayı içki alemlerinde savurmuştur (Godolphin, 1997, ss.26-43).

Otobiyografisinde Doğu'nun kendisinde gittikçe daha çok merak uyandırdığını belirten Bennett, ailesinin aksine kendisini Güney Amerika ve Afrika'dan ziyade Asya'dan daha çok etkilediğini yazmıştır. Savaş bittikten sonra, istihbarat subaylığı görevinden istifa etme ve bursunun hazır olduğu Oxford'a dönme şansı olan Bennett, bunun yerine Türkiye ile tekrar bağ kurabilmek için elinden geleni yapmış, eşini de İngiltere'de bırakarak yeniden evlenmiştir. Aile bağlarının zayıflığının Bennett için zayıf bir yön olduğu değerlendirilmezken, öte yandan da düşünceleri konusunda ne kadar tutkulu olduğu da aşikârdır.

3.5. İlgi Alanları

Hayatının son yılında Bennett yönünü çok da aşına olmadığı bir alana çevirmiştir. Batı'da dini bilgisi bulunmayan ve dini öğretilerden uzak duran insanların kendini ait hissedebileceği bir ibadet yolu yaratmaya ve dini kendi bakış açısından anlamlandırmaya çalışmıştır. Bu dönemde İslam'daki ibadet, namaz ve tasavvuf zikri ile ilgili deneyler yapmıştır (Godolphin, 1997, ss.69-84). Çeşitli uyuşturucu ilaçları kullanmak suretiyle insanın bedeninden kurtulup kontrol edeceği şekilde doğa üstü varlıklar iletişim kurmayı denemiştir. Yaşamının son yıllarına doğru geliştirdiği öğretiler, Anthony Blake tarafından bir araya getirilmiş ve bir kitapta kaydedilerek yayımlanmıştır.

3.6. Motivasyonu

Bir casus olarak Bennett'in profilini incelediğimizde İstanbul'a ilk geldiği yıllardaki hayatının bir hayli garip olduğu görülmektedir. Kendisinden önceki istihbarat subayından kalan ve önceleri Alman Başkomutan Liman von Sanders'in kullandığı Mercedes araçla her gün Pera, Galata ve İstanbul sokaklarında arabayla dolaşmıştır. O kadar yoğun bir analiz ve raporlama işinin arasında böyle bir gezi yapması ve bunu günlük olarak tekrarlamasına sadece bir şeyin, halkın yaşayış tarzını gözlemleme ve kültürüne alışmanın neden olmuş olabileceği düşünülmektedir. Bennett, bu geziler sırasında o kadar fazla yüz ve hikâye görmüştür ki, şehrin siyasi

hayatına ilişkin gelişmeleri yalnızca sokaktaki insanları izleyerek takip ettiğini söylemiştir (Godolphin, 1997, ss.64-66). Türkler hakkındaki önyargısı da halkı izleyerek kırılmıştır

Her gün Türk bakanlarla, saraydan haremağalarıyla, ajan ve muhbirler gibi çeşitli kademelerden kimselerle görüşmesi daha fazla siyasi entrika ve dedikodu duymasını kolaylaştırmıştır. Yirmi üç yaşında böyle bir çevreye sahip olması ve güven duyulması, casusluk işinde bir şeyler başarabildiğinin önemli bir göstergesidir. Türkler tarafından İngiltere'de nüfuzlu bir yetkili olarak görülmüştür. 1920 yılının haziran ayından 1921 mart ayına kadar dokuz ay boyunca bizatihi Türk siyasetinin merkezinde bulunmuştur. Yakın ve dostane ilişkileri sayesinde her türlü gizli bilgiyi edinmiş, hatta öyle ki üst düzey atamalar için kendisine danışılmıştır. Öte yandan, Mevlevi tekkesine gidip orada bulunması, saygı duyması, insan istihbaratı ile görevlendirilmiş kişinin yapması gerekenlerden birisidir. Ek olarak, her hareketin, her jestin mistik olarak ne anlam taşıdığını da öğrenmiştir (Godolphin, 1997, ss.69-84).

Dokuz ay kesintisiz görevinin ardından rahatsızlanması sebebiyle İngiltere'ye hava değişimine giden Bennett, görevine devam etmemiştir. Trenle geri dönüşünde Sirkeci İstasyonu'na girdiğinde, peronda birçok Türk arkadaşının da aralarında bulunduğu yoğun bir kalabalık kendisini karşılamıştır. Gideli iki aydan kısa bir süre olmasına ve artık istihbarat subayı olmamasına rağmen Türk dostları kendisini İngiliz Gizli Servisinin bir temsilcisi gibi görmüşlerdir. Halka olan dostluğu o seviyededir ki, kendisinin yerine atanan istihbarat subayına rapor vermeleri gerekirken neredeyse tüm ajanlar, edindikleri bilgileri kendisine anlatmaya devam etmişlerdir. Bütün bu gelişmelerden Bennett'in casusluk görevini icra ederken başarıya ulaştığını görmekteyiz. Kendileri ile farklı bir etnik kökene ve dine mensup bir istihbarat subayına bu kadar güven duymalarının ve dostane ilişkiler geliştirmelerinin Bennett'in görevini başarıyla yürütmesinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Bennett'in temel motivasyonu, kendisini görevlendiren İngiliz Hükümetine Osmanlı paşaları ve şehzadeler arasında muhtemel bir İngiliz düşmanlığının olup olmadığını ve Mustafa Kemal Paşa'nın düşünceleri etrafında toplananların diğer Osmanlı askerleri ile ilişkisinin seviyesini araştırıp raporlamaktır. Bunun yanı sıra, çok genç ve tecrübesiz olması nedeniyle odak noktası makamının kendisine verdiği saygınlık olmuştur.

Geniş bir sorumluluk alanı ve kendisinden çekinilmesinden dolayı gösterilen saygı nedeniyle asıl görevinden saparak, makamının getirdiği avantajları kullanmaya yoğunlaşmıştır.

SONUÇ

Devletlerin çeşitli güvenlik politikaları ve zaman içerisinde ortaya çıkan risk ve tehditler, istihbarat olgusuna önem kazandırmıştır. Belirsizliğin ve istikrarsızlığın hüküm sürdüğü ortamlarda istihbarat faaliyetleri önem verilen bir unsur olmuştur. Devletlerin sosyal ve siyasi yapısı ile jeostratejik konumları gibi unsurlar hesaba katıldığında tehditlerin çeşitlenmesi ve istihbarat üretim sürecinde çeşitli girdilerin rol alması mümkün olmaktadır. İstihbaratın odak noktasında ham verinin işlenip analiz edilerek gerekli ayrıştırmaların yapılması ve istihbarat üretilmesi vardır. İnsan istihbaratı da hedef kişi ya da ülkenin sosyal, siyasi, ekonomik, askeri vb. unsurların değerlendirilerek hareket tarzının önceden tahmin edilmesi ile ilgilenmektedir.

Bu kapsamda, sorunların öznesinde insan ve faaliyetleri olduğu için devletler tarafından İNİS faaliyetleri yürütülmektedir. İngiliz devletinin Millî Mücadele Dönemi'nde İstanbul işgalini kolaylaştırmak ve Ankara Hükümeti'nin faaliyetlerini engellemek amacıyla yürüttüğü İNİS faaliyetleri de bu minvaldedir. İşgal ortamında hem İngiltere ve diğer işgal kuvvetleri, hem de Mustafa Kemal Paşa ve taraftarları için istihbaratın önemli bir yer tuttuğu görülmüştür. Çalışmamızın başlarında ifade ettiğimiz istihbarat toplama yöntemlerinin çoğu kullanılmış, çift taraflı ajanlık, casusluk ya da ajanlık faaliyetleri ile özellikle İNİS faaliyetleri yürütülmüştür. Nasıl her şeyi yapan insansa, yapılanları bulan da insan olacaktır. Bu açıdan, İNİS faaliyetleri tehditlerin bertaraf edilmesi ve güvenlik politikaları açısından önemli bir tutmaktadır. Aynı zamanda, karar alıcı ve politika yapıcıları yönlendirme görevi de bulunmaktadır.

Bennett ile ilgili yerli ve yabancı kaynak sayısı bir hayli sınırlıdır. Otobiyografisi ve birkaç gazete haberi dışında kendisi hakkında literatürde bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışma, objektif çalışmalar bulma konusunda zorluklar barındırmaktadır. Bennett ile ilgili objektif birincil kaynakların olmayışı çalışmanın sınırlılıklarındandır. Fakat yine de Bennett'in özel hayatı, kişilik özellikleri ve istihbarat subayı olarak yaptığı çalışmalar ile kurduğu ilişkiler incelendiğinde, kendisi hakkında çok fazla yorum yapma şansımız bulunmaktadır. Bazı davranışlarının ve

zayıflıklarının kendisine yarar sağlarken bazılarının karşı tarafa puan kazandırdığı görülmektedir.

Örneğin, ailesine düşkün olmayan bir kişiliğe sahip olması işlerine konsantre olmasını sağlarken; kadınlara ve eğlenceye olan düşkünlüğü nedeniyle aile hayatı kötü bir seyir izlemiştir. Ek olarak, eğlenmek amaçlı gittiği gazinolarda farkında bile olmadan izlenilmesi, her hareketinin takip edilmesi ve verdiği emirler daha gerçekleşmeden Mustafa Kemal Paşa'ya ulaşması çoğu planının başarısız olmasına neden olmuştur. Ayrıca, yirmili yaşlarında işgal yıllarının kendine has ruhu içerisinde personel bulunamamasından dolayı böyle önemli bir göreve getirilmesi, sorumluluk alanının bütün Anadolu'yu dahi aşması ve kadınlara olan düşkünlüğü acemice işler yapmasına neden olmuştur. Yanına yaklaşan kadınların da bir görev ve bir amaç için yanına yaklaşıp bilgi alıp Anadolu'ya iletilmiş olma ihtimalinin olduğu da düşünülmelidir.

Zira, bir istihbarat elemanının zayıflıklarının çevredeki düşmanları tarafından bu kadar detaylı bilinmesi elbette yaptığı işlerin başarısızlığa uğraması ile sonuçlanmıştır. Genç ve cahil olmasının da etkisiyle elindeki maddi olanakların ve yetkilerin gücüyle adeta bir güç zehirlenmesi yaşamıştır. İçine düştüğü bu durum, asıl amacından sapmasına ve işine odaklanmaktan çok yaptığı faaliyetlerin Türklere bir öğ olmaya dönüşmesine neden olmuştur. Türklere kendi vatanında yaptığı işkenceler, elbette kendisine düşman kazandırmış, halka kurduğu iyi ilişkilerin bozulmasına ve düşman kazanmasına vesile olmuştur. Nitekim tüm bunların öcü Türk istihbarat grupları tarafından Bennett'in canı ile ödetilmek istenmiş, fakat başarılı olunamamıştır.

Bennett'in Cumhuriyet ilan edildikten sonra da Türkiye'de kalması yeni rejimin sağladığı siyasi ve sosyal gelişmelerden etkilenmesine sebep olmuştur. Görevi vasıtasıyla Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a Türk bağımsızlık mücadelesini başlatmak amacıyla çıkışı için gerekli izin belgesini kendisi onaylamıştır (Military Wiki, 2015). Bu olay da tartışmaya açık bir konudur. İstanbul'da bulunma amacı Osmanlı'yı İngiltere'ye bağlı sadık bir dost yapmak olan bir gizli servisin temsilcisinin olayları fark edemeyip Mustafa Kemal Paşa'yı durduramaması İngiltere ve İNİS açısından değerlendirildiğinde büyük bir fiyaskodur.

Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkararak bağımsızlık meşalesini yakması İngiltere'nin Anadolu'daki faaliyetlerinin önce sekteye uğramasına

ve sonra da sona ermesine neden olmuştur. Dolayısıyla tüm Türkiye'nin sorumluluğu üzerinde olan bir istihbarat subayının böyle bir olayı öngöremeyip vizeyi vermesi ve devletin emellerini başarısızlığa uğratması istihbarat faaliyeti açısından büyük bir hata ve başarısızlıktır. Bennett açısından da bir casusun yapmaması gereken bir hata ve zayıflık belirtisidir. Olayların doğru algılanamaması, İngiltere adına Anadolu'da casusluk ya da ajanlık faaliyetleri yürütenlerin doğru istihbaratı Bennett'in ofisine sağlayamaması da istihbarat örgütünün bölgeyi tanıyamadığının ve etkin çalışmadığının bir göstergesidir.

Yukarıda zayıf yönlerinden bahsedilen Bennett'in güçlü yönleri de bulunmaktadır. Türkçe ve Rumca gibi İstanbul'da işine yarayacak dilleri çok iyi konuşacak düzeyde öğrenmesi özellikle saltanat yanlısı Türklere bizden birisi imajını vermiştir. Bu sayede kurtuluş yolu olarak Mustafa Kemal Paşa'yı değil, İngiliz Yüzbaşı Bennett'i görmüşlerdir. Ayrıca bu kadar genç yaşta İstanbul dahil tüm Anadolu'ya hâkim ve tek yetkili olması Osmanlı yöneticilerinden birçok kişinin kendisine yüksek saygı duymasını sağlamıştır. Öte yandan, başlarda meraktan da olsa tekkelere gitmesi ve dervişlerle görüşüp ayinlere katılması, kendisini İslam konusunda yoğun bir araştırma yapmaya itmiştir. Türk dostlarıyla oturduğu sofralarda kendilerinin yaptığı gibi elle yemek yemesi, yemek kültürlerine uyması bölgedeki ilişkilerini güçlü tutmaya yaramıştır.

Türk Kuvayı Milliyesinden istihbarat grupları Bennett'i yakından takip etmişlerdir. M. M. Grubu'nun Bennett ile bu kadar yakından ilgilenmesinin elbette bir nedeni vardır. Bennett'in yetkileri, yetki alanları ve maddi olanaklarının geniş olması bu ilgini temel sebebidir. İşgal yıllarında Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki milis güçler İngilizler başta olmak üzere yabancı ajanların etraflarında ve kendilerini takipte olduklarının bilincindedirler. Dolayısıyla, yüzbaşı hangi gazinoya girse arkasında ya da etrafında mutlaka Türk istihbaratından birisi yer alması ve kendisini takip etmiştir.

Bennett, meyhanelerden çıkar çıkmaz ofisine dönmüş ve sarhoş olsa bile mahzene inerek işkence edilmek için bekleyen Türkleri kırbaıyla dövmüştür. İstanbul'a adeta bir Afrika kentiymiş gibi muamele eden Bennett, Türk ulusu ile yaşadığını unutmuştur. Ülkenin bağımsızlığını yok sayması, vatandaşlara ve aydınlara işkence yaptırması sonunu hazırlayan etkenlerden olmuştur. Mahallelere kadar örgütlenmiş olan milis kuvvetler

gece gündüz gözetmeksizin tüm şehirde çalışmıştır. Bennett'in bu yaptıklarına daha fazla kayıtsız kalamayan Güneş, Felah-ı Vatan, Muavenet-i Bahriye ve belki adını bilmediğimiz Türk istihbarat grupları Bennett'i idam etmek için kendi aralarında karar almışlar ve detaylı bir plan hazırlamışlardır. Bazı milis gruplar bu düşünceye benimsememişlerdir. Böyle bir olayın İngiliz işgal kuvvetlerini daha çok kızdıracağını düşünmüşlerdir. Fakat bu plan engellenememiştir. Bir gece yarısı pusu kurularak Bennett'e silahlı saldırı düzenlenmiş fakat ağır yara ile kurtulmuştur. Bu olaydan sonra bir ayağının sakat kaldığı söylenmektedir. Fakat Tanık isimli otobiyografisinde ayağının sakatlanmasının bu olayla bir bağlantısı olmadığını, savaş meydanındaki bir çatışmada olduğunu söylemektedir (Tansu, 2012, ss.182-184).

Tehdit ve risklerin çeşitliliği her zaman istihbaratın önemini politika yapıcılara hatırlatmıştır. Bu bakımdan mevcut risk ve tehditlere göre ortaya çıkan ya da çıkabilecek olaylar analiz edilerek politikalar ve savunma şekilleri belirlenmektedir. İstihbaratın üretim süreci ülkelerin gelişmişlik düzeyleriyle doğrudan orantılıdır.

Bilhassa veri enflasyonunun olduğu günümüz çağında İNİS faaliyetlerinde bilimsel verilerden faydalanmak önemlidir. İstihbarat doğası gereği, devletlerin ayakta kalması ve tehditlere karşı önceden cevap vermesini sağlayan temel faaliyetlerden birisidir. Millî Mücadele döneminde de hem Ankara Hükümeti tarafı hem de İngilizler ve işgalciler vasıtasıyla İstanbul Hükümeti tarafı istihbarat ve karşı istihbarat faaliyetleri yürütmüştür. Bu dönemde imkân ve kabiliyetler sınırlı olduğu için konvansiyonel anlamda istihbarat faaliyetlerinden faydalanılmıştır. Ajanlık, casusluk, takip gibi unsurlar aracılığıyla bilgi toplanmış, propagandalar yönlendirilmiştir.

Benzer şekilde, Mustafa Kemal Paşa; Güneş, Felah-ı Vatan, Muavenet-i Bahriye gibi gruplar kurdurmuş ve istihbarat faaliyetlerini yönetmiştir. Bu kapsamda İngilizlerin İstanbul'a Bennett'i yerleştirmesi gibi, kontrespiyonaj faaliyetleri için Yüzbaşı Kemal Bey'i Fransız karargâhına yerleştirmiştir (Akbulut, 2020). Buna ek olarak propaganda faaliyetleri ve kitle iletişim araçlarını etkin şekilde kullanarak, işgal güçlerinin istihbarat faaliyetlerinin yetersiz kılmayı amaçlamıştır. Bu çalışmaların bir sonucu olarak Türk Ordusu'nun ilerleyişinin ancak dördüncü gününde bilgi sahibi olan İngiliz İstihbarat Servisi karşı istihbarat faaliyetlerini yürütecek zaman

bulamamıştır (Akbulut, 2020). Mustafa Kemal Paşa ve ekibinin Samsun'a çıkmak için yaptığı vize talebinin doğuracağı sonuçları öngöremeyen Bennett, İngiliz istihbaratı açısından büyük bir zayıflık göstermiş ve aldığı yanlış kararlar ile İstanbul'daki işgallerinin kesintisiz hale gelmesini engellemiştir. Bu açıdan bakıldığında, Bennett ile yerel halkın iş birliği ve dostluk bağları her ne kadar yüksek olsa da böyle bir istihbarat almaması düşündürücüdür. Ek olarak, Mustafa Kemal Paşa'nın milli örgütlenmeyi sağlamak amacıyla yaptığı çalışmaların İngiliz istihbarat subaylarının gözünden kaçması da göz ardı edilmemelidir.

Sonuç olarak, bu çalışma Bennett'in casus olarak İstanbul'a atanması sonrasındaki süreçte kamu güvenliğinin sağlanması amacıyla Millî Mücadele döneminde İngiltere ve Ankara Hükümeti olmak üzere iki düşman devlet arasında istihbarat faaliyetlerinin nasıl yürütüldüğünü eleştirel bakış açısıyla göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, K. (2020). *Stratejik İstihbarat Kapsamında Millî Mücadele Döneminin Değerlendirilmesi: Yüzbaşı Kemal Bey ve Mustafa Sagir Olayları (1920-1922)*. (Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Ateş, H. (2014). *Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bennett, J. G. (2006). *Tanık: Bir arayışın hikayesi* (Çev. Ç. Öztekin). Yapı Kredi Yayınları.
- Bell, F. (2014). *Wissen ist menschlich. Der Stellenwert der Human Intelligence in der britischen Kriegsführung 1939–1945*. (Doktora tezi), University of Glasgow and the Johannes Gutenberg University Mainz (JGU), Erişim Tarihi: 15 Haziran 2022, <https://theses.gla.ac.uk/5382/1/2014bellfphd.pdf>
- Bardakçı, M. (18 Şubat 2007), *Yandım Ali'nin tekkeci subayı*. Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2022, <https://www.haberturk.com/gundem/haber/15300-yandim-alinin-tekkeci-subayi>.
- Benes, L. (2013). OSINT, New Technologies, Education: Expanding Opportunities and Threats. A New Paradigm. *Journal of Strategic Security*, 6(3), 22-37. Erişim Tarihi: 10 Haziran 2022,

<https://www.jstor.org/stable/pdf/26485053.pdf?refreqid=excelsior%3A953b85afd3582f90446150241d635417>

- Dupont, A. (2003). Intelligence for the Twenty-First Century. *Intelligence and National Security*, Vol 18 (4), s.15-39. doi:10.1080/02684520310001688862
- Dönmez C. (1999). *Millî Mücadeleye Karşı Bir Cemiyet: İngiliz Muhibleri Cemiyeti*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Fischer, L. F. (2000). Espionage, Why Does H. Happen, *Security Awareness Bulletin* 4-94; Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2022, <https://www.hanford.gov/files.cfm/whyhappens.pdf>.
- Hulnick, A. S. (1999) *Fixing the spy machine preparing American intelligence for the twenty-first century*. Praeger.
- Herman, M. (2003). Counter-terrorism, information technology and intelligence change. *Intelligence and National Security*, 18(4), 40-58.
- Herman, M. (1996), *Intelligence Power In Peace and War*, Cambridge: Cambridge University Press.
- INSCOM, Training and Support Detachment in Coordination with USAIC & FH Counterintelligence and Human Intelligence Subject Matter Experts, Staff Handbook, 2001, p.4.
- İrhan, G. E. (28 Temmuz 2011), *Manastırlı Deli Ömer*. Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2022, <http://acikistihbarat.com/Haberler.asp?haber=9665>.
- İlter, E. (2002). *Millî İstihbarat Teşkilâtı tarihçesi*, Ankara: MİT Basımevi.
- Jones I. (2008). *The human factor: Inside the CIA's Dysfunctional Intelligence Culture*. Encounter Books.
- Kandemir F. (1964). *İstiklal Savaşında bozguncular ve casuslar*. Yakın Tarihimiz Yayınları.
- Kavsıracı, O. (2020). İstihbarat süreci ve insan kaynaklı istihbaratın analizi. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(27), 700- 719. DOI: 10.26466/opus.773203
- Karaağaç, Y. (2018). *Geçmişten Geleceğe İstihbarat*, İstanbul: İskenderiye Kitap.
- Keskin, M. (2020). *Güvenlik yönetimi ve açık kaynak istihbaratının önemi*. (Doktora tezi). Yök açık bilim. Erişim Tarihi: 18 Haziran 2022, <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/230010>.
- Lowenthal, M. M. (2012). *Intelligence: From Secrets to Policy*, 5th ed. CQ Press.

- Marbes, W. (1986) Psychology of Treason, *Studies in Intelligence*, 30(2), 1-11.
- Military Wiki, (Ocak 2015). *John G. Bennett*, Erişim Tarihi: 3 Mart 2022, https://military-history.fandom.com/wiki/John_G._Bennett#cite_note-2.
- Özdağ Ü. (2008), *İstihbarat teorisi*, Kripto Basın Yayın.
- Özdemir, E. ve Kahya, M. (2021). İstihbarat ve Güvenlik Çalışmalarında Sosyal Bilimlerin Yeri ve Önemi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(3), 1-14.
- Sonyel, S. R. (2013). *Kurtuluş Savaşı günlerinde İngiliz istihbarat servisinin Türkiye'deki eylemleri*, 2. Basım, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Steele, R. D. (1997). *Open source intelligence: What is it? Why is it important to the military?* Open Source Intelligence: READER Proceedings, 1997 Volume II 6th International Conference & Exhibit Global Security & Global Comp.
- Şenel, M. ve Şenel, T. A. (2018). *Temel güvenlik konularımız*. 2. Baskı, Polis Akademisi Yayınları.
- Tzu, S. (2014). *Savaş sanatı*. Otkan, P. ve Fidan, G. (çev.), 1. Baskı, İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tansu, S. N (2012). *İki devrin perde arkası: Teşkilât-ı Mahsusa*. Nokta Kitap.